

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Львівський національний університет імені Івана Франка
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Інститут педагогіки Університету Марії Кюрі-Склодовської (Польща)
Вища Державна Професійна Школа в Хелмі (Польща)
Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»



**Збірник матеріалів
науково-практичної інтернет-конференції
(з міжнародною участю)
«Доступність і неперервність освіти впродовж життя:
зарубіжний досвід та національна практика»**

Івано-Франківськ, 2022

УДК 37.011+37.013.74+37.013.8

ББК 74ф

Доступність і неперервність освіти впродовж життя: зарубіжний досвід та національна практика: збірник тез доповідей науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю (Івано-Франківськ, 17 травня 2022 р.). Івано-Франківськ, 2022. 313 с.

У збірнику тез доповідей представлено матеріали учасників науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю «ДОСТУПНІСТЬ І НЕПЕРЕРВНІСТЬ ОСВІТИ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА»,

У збірнику висвітлюються результати наукових досліджень з актуальних питань науки, освіти і суспільства.

Тематика конференції охоплює актуальні проблеми педагогічної науки: науково-методологічні та історико-педагогічні засади дослідження освіти впродовж життя; пріоритетні інтереси та мотивації безперервного навчання студентської молоді; психофізіологічні особливості, інноваційні моделі та технології організації освіти різних вікових і соціальних груп; інформаційно-комунікаційне забезпечення розвитку освіти впродовж життя в Україні та зарубіжжі; неформальна освіта як форма освіти впродовж життя.

Видання розраховане на науковців, викладачів, працівників органів державного управління, студентів закладів вищої освіти, аспірантів, докторантів, працівників державного освітнього сектору.

*Матеріали у збірнику розташовані по секціях відповідно порядку поступлення.

© Автори тез, 2022

Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2021. Вип. 47. С. 88-95. DOI: <https://doi.org/10.37915/pa.vi47.155>

2. Мешко Г.М. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до збереження і зміцнення професійного здоров'я: монографія. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2018. 438 с.

3. Центр педагогічного консалтингу. Факультет педагогіки і психології ТНПУ ім. В. Гнатюка. URL: <http://fpp.tnpu.edu.ua/pidrozdili/centr-pedagogichnogo-konsaltingu>

4. Ярош Н.С. Практика саногенної рефлексії як умова стрес-долаючої поведінки особистості. *Вісник Харківського університету імені В.Н. Каразіна*. Серія «Психологія», 2016. № 61. С. 39-44.

Віталій Китрар

науковий співробітник відділу науково-методичного
забезпечення підвищення якості освіти,
Державна наукова установа
«Інститут модернізації змісту освіти»
(м. Київ, Україна)

МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ

Однією з важливих рис професії військовослужбовців є високий рівень моральних стандартів. Сучасні військові визнають обов'язок готувати військовослужбовців, щоб вони були етичними та ефективними, тож не дарма військова освіта містить чисельні курси морально-етичного спрямування.

Наказ Міністерства оборони України «Про затвердження Інструкції про порядок оцінки морально-психологічного стану особового складу в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України» визначає морально-психологічний стан особового складу як сукупність соціальних, службових, морально-етичних, психологічних факторів, що проявляються в конкретних умовах життєдіяльності військових колективів і окремих військовослужбовців та характеризують готовність (моральні якості, фізичні можливості і психологічні властивості) військовослужбовців виконувати покладені функціональні обов'язки за посадою та вирішувати поставлені завдання в даній обстановці і у визначений час [1]. В даних тезах акцентуємо увагу саме на моральних якостях як складовій морально-психологічного стану.

Представники військової сфери мають поєднувати у собі особистісні морально-психологічні якості та професійні моральні чесноти. Опис характеру ідеального військового часто включає такі моральні якості як честь, чесність, мужність, вірність, принциповість, розвинене почуття відповідальності, висока вимогливість до себе та інших, справедливість, доброзичливість, неупередженість та повага у стосунках з підлеглими. Військовослужбовці мають як моральний, так

і юридичний обов'язок підкорятися законам війни та підтримувати високі моральні стандарти під час виконання своїх професійних обов'язків.

Генерал сер Джон Вінтроп Хакетт, британський солдат австралійського походження, художник, університетський адміністратор, письменник, а пізніше — коментатор стверджував, що погана людина «не може бути хорошим солдатом, моряком, чи льотчиком» [4]. Головна думка експерта полягає в тому, що є певні вимоги до характеру і поведінки військових професіоналів, які впливають безпосередньо з функцій військових. Наприклад, військові частини не можуть добре функціонувати, особливо в бойових умовах, якщо члени підрозділу не дуже чесні один з одним. Також, військові просто не зможуть виконувати свою роботу, якщо не будуть певною мірою безкорисливі, інакше вони не хотіли б миритися навіть із мінімальними обмеженнями і труднощами військових буднів чи ризикувати власним життям.

Таким чином, важливо усвідомлювати, що прагнучі мати армію, яка функціонує якнайкраще, необхідно підтримувати зазначені моральні чесноти та етичну поведінку у військових професіоналів. Проте, хоча важливість формування моральних якостей визнається військовослужбовцями як одне з важливих завдань у військовій підготовці, актуальним питанням залишається ефективність поточних навчальних програм у сприянні морально-етичній поведінці.

Сучасна література з військової підготовки багато має узагальнений та досить формальний характер. Видання військових академій рясніють списками військових чеснот, однак такі списки є неконкретними, тобто немає серйозних спроб визначити терміни чеснот, або дослідити їх обмеження чи теоретичні основи. Наприклад, просто твердження про те, що військовослужбовці повинні бути лояльними, не говорить нам про критерії чи якісні ознаки цієї лояльності, як її слід розвивати, і чи найкраще її культивувати через звичне повторення лояльної поведінки або за допомогою вправ на раціональну рефлексію. Тому формуючи вимоги до морально-психологічних якостей військовослужбовців важливо не лише узгодити програму підготовки, а й розвинути міцне теоретичне розуміння морального характеру та моральної чесноти у військовому контексті.

З метою розвитку моральних основ військової служби важливо зазначити, що вимоги до морально-психологічних якостей військових також можуть різнитися залежно від того, в якому контексті їх розглядати: крізь призму міжнародної системи чи у межах суверенної держави.

З точки зору міжнародної системи військової підготовки в центр морально-етичної підготовки військових покладено загальнолюдський морально-релігійний каркас. Тобто, солдат бореться в ім'я цінностей, які вважаються

загальнолюдськими і трансцендентними, а не лише для конкретної суверенної держави.

У контексті національної держави, навпаки, роль військових містить набагато менший, і, ймовірно, більш реалістичний контекст. Це не боротьба за Бога чи все людство. Натомість вони захищають певний політичний і суспільний лад в умовах загроз йому з боку інших військових, які перебувають на службі інших держав.

Головною ж аксіомою будь-якої моделі військово-моральної підготовки є те, що всі держави мають рівні моральні претензії на територіальну цілісність і політичний суверенітет. Кожна держава має право бути вільною від агресії інших і використовувати свої війська для захисту цього права, а згідно з Вестфальською міжнародною системою військові офіцери є морально рівними, незалежно від того, в якій державі вони служать. Тож військовослужбовець зобов'язаний сумлінно служити державі та вести військові дії професійно, дисциплінуючи підлеглих для забезпечення того, щоб вони вели себе в межах законів і звичаїв війни.

У сьогоденнішніх реаліях війни України за власну цілісність та суверенність постає ще одне складне питання щодо стандартів формування морально-психологічних якостей військовослужбовців: чи несе військовослужбовець моральну відповідальність за оцінку моральної цінності самої держави. Загалом офіцер не є зобов'язаним визначати справедливість війни, яку розпочинає держава, якщо для цього немає вагомих підстав. І все ж важливо поставити фундаментальне запитання: на якій моральній основі можуть діяти офіцери цих конкретних держав й чи можуть вони виправдовувати вбивство і смерть, особливо цивільного населення, заради інтересів своєї держави? Такі держави навряд можуть бути носіями загальнолюдських моральних цінностей, а впроваджена в них модель морально-етичної підготовки військових не повинна лягти в основу світової військової системи.

Важливим кроком у роздумах про формування морально-психологічних якостей у військовій підготовці є оскарження давніх припущень про зв'язок між беззаперечним послухом та ефективним військовим функціонуванням. Припущення, що прищеплення миттєвого й безапеляційного послуху є найкращим або найважливішим способом досягнення гарного військового функціонування, не витримує конструктивного критичного аналізу.

Наприклад, у праці «Про психологію військової некомпетентності» Норман Діксон виявив, що високий рівень некомпетентності, продемонстрований у Першій світовій війні, був пов'язаний (серед інших причин) з «жахливим послухом» [3]. Подібним чином, у своєму обговоренні третьої битви за Іпр

історик Лідделл Харт писав, що «...Здавалося б, жоден з армійських командирів не наважився висловити протилежні погляди з такою силою, якої вимагали факти» [5].

Хтось може заперечити, що зменшення вимоги до суворого послуху в армії зробить військові операції неможливими, оскільки недостатня кількість персоналу погодиться на виконання завдань із високим рівнем ризику або подібна свобода думки та дії ставитиме під сумнів кожен наказ. Однак є дві причини припускати, що це не так. По-перше, розумно припустити, що люди, які бояться фізичного ризику, навряд чи підуть до війська, або, в разі якщо вони помилково вступили, швидше за все, звільняться, як тільки усвідомлять рівень фізичного ризику, який супроводжує військову службу. Друга причина думати, що зниження вимоги суворого послуху не обов'язково підірве військову ефективність, полягає в тому, що дозвіл військовослужбовцям активно вправлятися та культивувати рефлексивне моральне судження щодо військових дій, ймовірно, призведе до бойової сили, яка буде мотивована сильною відданістю військовим цілям, бо вони узгоджені із особистісними морально-психологічними якостями.

Загалом, найвищі стандарти морально-етичної підготовки військовослужбовців сприяють укріпленню позиції армії, адже підвищують рівень довіри та поваги нації до своїх військових. Лише за умови збереження довіри населення до військових, ця служба залишається почесною та поважною професією, що спонукає людей, наділених моральними чеснотами, вступати на службу та просуватися до вищих рівнів керівництва тим самим укріплюючи позиції держави й розбудовуючи її на засадах загальнолюдських цінностей.

Список використаних джерел

1. Наказ Міністерства оборони України «Про затвердження Інструкції про порядок оцінки морально-психологічного стану особового складу в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0915-13#Text> (Дата звернення: 10.05.2022).
2. В. Н. Liddell Hart, *History of the First World War* (London: Pan Books, 1972), p. 332.
3. Norman Dixon, *On the Psychology of Military Incompetence*, (London: Jonathan Cape, 1976), p. 82.
4. Sir John Winthrop Hackett, *The Military in the Service of the State, in War Morality, and the Military Profession*, 2d Ed, ed. Malham M. Wakin (Boulder: Westview Press, 1986), 119.
5. William James, *The Moral Equivalent of War*, in *War and Morality*, ed. Richard Wasserstrom (Belmont, Calif.: Wadsworth, 1970), p. 7.

Тетяна Потапчук

*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
(м. Івано-Франківськ, Україна)*